
AZ EURÓPAI SZOCIÁLIS BIZTONSÁGI KOORDINÁCIÓ PÉNZÜGYI KÉRDÉSEI *

Varga Zoltán **

1. Bevezetés - Az európai nyugdíjrendszerek kialakulása

Abból fakadóan, hogy a bonyolult társadalmi, gazdasági rendszerek – amelyek közé a nyugdíjrendszer is tartozik -, csak történetiségükben érthetők meg, elengedhetetlennek tartom bemutatni a jelenlegi helyzet kialakulásának folyamatát.

A nyugdíjrendszerek kialakulása magánkezdemenyezésekkel kezdődött, elsősorban a bányászat területén, majd az iparosítás térhódításával a jobb társadalmi, gazdasági pozícióban lévő munkavállalók körében bontakozott ki. A kezdeményezésekben és a támogatásokban a munkáltatók (céhek) eltérő szerepet vállaltak. Kezdetben az államok is mint munkáltatók léptek fel, nyugellátást biztosítva a közszolgálatban lévőknek. A társadalmilag szervezett öregkori gondoskodásra szorulóknak számának rohamos növekedésével egyre erőteljesebb lett az igény az állam által szervezett ellátások iránt, így az egyes országok sajátosságaitól függően sorra jöttek létre a kötelező állami nyugdíjrendszerek.

A nyugdíjrendszer kifejlődésének folyamatát általában az jellemezte, hogy a nemzeti rendszerek közösségi és magánkezdemenyezések révén épültek ki. A munkáltatók és a munkavállalók, illetve képviselőik, köztük a szakszervezetek az állami rendszerek kifejlesztésében is fontos szerepet vállaltak, miközben az állam is részt vállalt a magánrendszerek kiépítésében, működtetésében.

A magánrendszerek voltak az általános nyugdíjrendszerek kibontakoztatói, az állami rendszereket pedig ezért kellett kialakítani, mert a magánrendszerek nem voltak képesek teljes körű és tartós védelmet biztosítani. Legnagyobb problémájuk az volt, hogy nem tudták lefedni a rászorulóknak teljes körét, különösen a

* A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg. Jelen tanulmány a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Közjogi Kutatóműhely keretében valósult meg.

** Egyetemi docens, tudományos és nemzetközi dékánhelyettes, Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Allamtudományi Intézet, Pénzügyi Jogi Tanszék

gazdaságilag gyenge pozíciójú, alacsony keresetű munkásrétegeket. Az állami rendszerek kialakítása, kibontakozása után pedig azért volt szükség a magánkezdeményezésekre, hogy tehermentesítsék, kiegészítsék az állami rendszereket, miközben megmaradt, sőt erősödött a differenciált igényeket kielégítő funkciójuk. Az első nyugdíjtörvények általában az ipari és kereskedelmi dolgozókra, elsősorban a munkásokra vonatkoztak.

Az első törvények általában az öregségi, rokkantsági és hozzátartozói nyugellátásra vonatkoztak, de több országban csak az egyik nyugdíjat szabályozták. Két nyugdíjtörvényt azért érdemes kiemelni, mert ezek koncepciójukban tértek el egymástól és alapvető befolyást gyakoroltak a későbbi európai nyugdíjrendszerekre. Az állami nyugdíjrendszerek őseinek tekintett- *Bismarck*¹ nevével összeforrott- első német nyugdíjtörvény egy biztosítási elven alapuló modellt vezetett be, megőrizve ezzel a magánnyugdíj-rendszerek klasszikus, biztosítási-elvű jellegét, módosítva természetesen az általános kötelező biztosítás jellegéből adódó sajátosságokkal. A védettséget azzal teremtették meg, hogy kötelezővé és államilag szabályozottá tették a nyugdíjbiztosítást, célként tűzve ki az aktív korban elért munkajövedelemmel arányos, a munkajövedelmet részben pótló biztosítását.

Az első német (és európai) nyugdíjtörvényt két év múlva követő *dán* (első) *nyugdíjtörvény* alapvetően új koncepciót testesített meg: *alkotói egy valamennyi lakosra kiterjedő, adóforrásokból finanszírozott öregségi nyugdíjat vezettek be*. Ez a modell az „öregek” ellátással való teljes körű lefedésének szándékából és a munkavállalók helyzetének mérlegeléséből következett. A dán döntéshozók megítélése szerint az ipari munkásoknak és a mezőgazdaságban dolgozóknak bére, valamint a kisparasztnak jövedelme nem bírta volna el a járulékfizetést. Emellett problémásnak ítélték a természetbeni jövedelmek utáni járulékfizetést is. A *dán modell* a későbbiek során mintául szolgált az angol és a skandináv nyugdíjrendszerekhez. Ezek az országok máig megtartották az alapnyugdíjat, ami a rendszer lényegi eleme volt, de a konkrét konstrukció lényegesen változott. Egyrészt az alapszisztéma jövedelemfüggő elemmel egészült ki, másrészt több országban részben vagy egészben járulékfizetés váltotta fel az adókból történő finanszírozást.

Az első nyugdíjtörvényeket követően az állami nyugdíjrendszerek állandó változásban voltak. E változásoknak 3 fő iránya volt:

1. a nyugdíjrendszerrel lefedett kör szélesítése, amelynek keretében az első törvényen kívül rekedt foglalkoztatott csoportokat (alkalmazottakat, mezőgazdasági dolgozókat) vonták be a biztosítottak körébe.
2. a törvényi szabályozás kiterjesztése mindhárom nyugdíjára (öregségi, rokkantsági, hozzátartozói) ahol nem egyszerre történt a szabályozás
3. az ellátások egységesítése (a különböző foglalkoztatotti csoportok ellátásait kívánják azonos módon meghatározni).²

¹ Az állam által megszervezett szociális ellátási rendszerek klasszikus példája: bismarcki társadalombiztosítási rendszer. In: Czúcz Ottó: *Szociális jog I*, Budapest, 2003, Unió Kiadó. 46. o.

² Gerencsér László: *Nyugdíjak az Európai Unióban*. In: *Körkép reform után (Tanulmányok a nyugdíjrendszerről)* Budapest, 2000, Közgazdasági Szemle Alapítvány. 388. o.

Ki kell térni a biztosítási alapon szervezett *állami nyugdíjrendszerek finanszírozásának változására* is. Ezek a nyugdíjrendszerek *váromány fedezeti elven* épültek fel és hosszabb-rövidebb ideig ezen az elven működtek. Ez azt jelentette, hogy a törvény által meghatározott *ellátások fedezetéhez szükséges forrásokat a beszedett járulékok tőkésítésével teremtették meg*. A második világháború alatt és azt követően az állami nyugdíjrendszerekben felhalmozott tőke, vagy annak jelentős része elveszett (ingatlanok pusztulása, értékpapírok elértéktelenedése, készpénzek inflálódása). Ennek következtében a kormányok arra kényszerültek, hogy a mindenkori járulékbefizetéseket az ellátások kifizetésére fordítsák, tehát a *tőkefedezeti elvről felosztó-kirovó elvre* térjenek át.

A második világháború után az európai nyugdíjrendszerek fokozatosan beértek, vagyis az öregségi nyugdíjkorhatárt elérők egyre nagyobb hányada, végső soron egésze nyugdíjassá vált. E folyamat, valamint az életkor meghosszabbodása, és a munkanélküliség hatására az állami nyugdíjrendszerek finanszírozása a nyolcvanas-kilencvenes években egyre nehezebbé vált, ami kiváltotta a nyugdíjrendszerek szigorítását. Ennek különböző formái érvényesültek:

- korhatáremelés,
- induló nyugdíjszint csökkentése,
- indexálás változtatása.

Ehhez a folyamathoz csatlakozott a *magánnyugdíj-rendszerek* kiterjesztésének ösztönzése is. Az előzőekben vázolt folyamatok hatására az európai nyugdíjrendszerek szinte állandó mozgásban, változásban voltak – és vannak jelenleg is.³

2. A koordinációs rendeletek

Az Európai Unió nem hozott létre egységes szociális védelmi rendszert, a tagállamok továbbra is maguk alakítják ki szociális ellátórendszerüket. A szociális biztonsági, és ezen belül többek között a társadalombiztosítási és családtámogatási rendszerek tehát tagállamonként eltérőek. Ennek megfelelően alapvetően minden ország saját hatáskörébe tartozik az igénybe vehető ellátások és az ellátásokra jogosultak körének meghatározása, a jogosultsági feltételek nemzeti jogszabályban történő rögzítése.

A szociális biztonsági ellátások területén az EU koordinációra törekszik. A koordinációs rendelkezések közös szabályokat és alapelveket fektetnek le, amelyeket a nemzeti jogszabályok alkalmazásakor minden tagállam nemzeti hatóságainak, szociális biztonsági intézményeinek, törvényszékeinek és bíróságainak be kell tartania. Így biztosítható, hogy a különböző nemzeti jogszabályok alkalmazása ne hozza hátrányos helyzetbe azokat, akik a tagállamokon belüli szabad mozgáshoz, illetve tartózkodáshoz kapcsolódó jogukat gyakorolják.

³ Uo. 389. o.

A *koordináció célja*: a tagállami rendszerek különbségéből adódó hátrányos helyzetek elkerülése, a megszerzett jogosultságok elismerése és megtartása, illetve a visszaélések megakadályozása. A különböző ellátások tagállamok közötti koordinációja a 883/04/EK és a végrehajtására kiadott 987/09/EK rendeletek alapján valósul meg.

Az új szabályozás *kizárja a kettős járulékfizetést*, vagyis a járulékfizetés abban az államban történik, amelyekben a magánszemély munkaviszonnyal rendelkezik.

2.1. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának alapelvei. a)

Egyenlő elbánás elve: az uniós polgárok - állampolgárságuktól függetlenül - az egyes országok szociális biztonsági rendszereiben azonos elbírálás alá tartoznak. Ez mind a jogosultságok, mind pedig a kötelezettségek szempontjából érvényesülő szabály.

b) *Egy tagállam joghatósága alá tartozás elve*: a 883/04/EK uniós koordinációs rendelet 11. cikke (1) bekezdése alapján egy uniós polgárra csak egy tagállam jogszabályai alkalmazandók. Az alapelv célja, hogy *kiküszöbölje az egyidejűleg fennálló többes biztosítási kötelezettséget*, valamint azt a nemkívánatos helyzetet, amelyben *valaki biztosítás nélkül maradjon*. Erre azért van szükség, mert a tagállamok szociális biztonsági rendszerei különféle biztosítási elvekre épülnek. Van, ahol a *biztosítás a helyben lakáshoz* (tartózkodáshoz) kötődik, míg más országokban a *kereső tevékenység* folytatása keletkeztet biztosítási kötelezettséget. A *koordinációs rendeletek szerint (a rendelet 11. cikke (3) bekezdésének a) pontja alapján)* főszabályként a *munkavállalás helye* szerinti tagállam szociális biztonsági jogszabályai alkalmazandók akkor is, ha a munkavállaló vagy önálló vállalkozó máshol rendelkezik lakóhellyel. Bizonyos személyi körben, illetve helyzetekben speciális szabályok irányadók.

c) *Az összeszámítás elve*: Ez az *életpálya során szerzett biztosítási idők összeszámítását* jelenti, a több tagállamban megszerzett jogosultságok védelme érdekében, vagyis az a tagállam, ahol az igényérvényesítésre sor kerül köteles figyelembe a más tagállamban szerzett biztosítási időt.

d) *Ellátások korlátlan exportálhatóságának elve*: az uniós polgárok megszerzett jogosultságait - bizonyos korlátozásokkal - megtarthatják más tagállamba költözés esetén is. Ez az elv a hosszú tartamú ellátásoknál mint pl. a nyugellátások releváns.

A koordináció szabályozásának alapelveit a tagállamok szociális biztonsági feladatok ellátására kötelezett igazgatási szervei és a nemzeti bíróságok eljárásuk során alkalmazni kötelesek. Emellett biztosítaniuk kell, hogy az EU egyetlen állampolgára se szenvedjen hátrányt a belső szociális jogi szabályozások eltérése, valamint a szabad mozgás alapjogának gyakorlása miatt.

2.2. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának területi hatálya.

A területi hatály rendkívül fontos, mivel az alá tartozó tagállamokban és tagállami területeken történő munkavégzéskor a jogosultságok megszerzése érdekében teljesíteni kell a biztosítással járó kötelezettségeket.⁴

⁴ *EU-28 tagállama* - Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehország, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország,

2.3. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának személyi hatálya.

Az Európai Unió, Izland, Liechtenstein, Norvégia vagy Svájc azon *állampolgárai*, akik az említett országok valamelyikében *biztosítással rendelkeznek*, továbbá családtagjaik.

Az Európai Unió, Izland, Liechtenstein, Norvégia vagy Svájc területén tartózkodó *hontalan személyek* vagy *menekültek*, akik az említett országok valamelyikében *biztosítással rendelkeznek*, továbbá családtagjaik

Az Európai Unió területén jogszerűen tartózkodó, nem uniós országbeli állampolgárok, akik az egyik említett országból egy másikba költöztek, továbbá családtagjaik. Továbbá 2011. január 1-től (a *1231/10 rendelet értelmében*) azok a harmadik országbeli állampolgárok, akik jogszerűen tartózkodnak az Európai Unióban és határ menti ingázók. A szabályozás hatálya alá tartoznak az Unióban élő családtagjaik és túlélő hozzátartozóik is. Az 1231/10 rendelet hatálya nem terjed ki Dániára vagy az Egyesült Királyságra.

2. 4. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának tárgyi hatálya.⁵

A tárgyi hatály a következő *ellátásokra* terjed ki:

- a) betegségi ellátások;
- b) anyasági és azzal egyenértékű apasági ellátások;
- c) rokkantsági ellátások;
- d) öregségi ellátások;
- e) túlélő hozzátartozói ellátások;
- f) munkahelyi balesetekkel és foglalkoztatási megbetegedésekkel kapcsolatos ellátások;
- g) haláleseti juttatások;
- h) munkanélküli-ellátások;
- i) előnyugdíjak;
- j) családi ellátások.

3. Öregségi ellátások

Magyarországon a társadalombiztosítási nyugellátások körébe - így az Európai Unió koordinációs rendeleteinek hatálya alá is - tartoznak az alábbi ellátások:

- a) öregségi nyugdíj,
- b) hozzátartozói nyugellátások, azaz
 - özvegyi nyugdíj,
 - árvaellátás,
 - szülői nyugdíj
 - baleseti hozzátartozói ellátások

Az öregségi nyugdíj a tagállami szociális biztonsági rendszerek egyik legfontosabb ellátásfajtája. Valamennyi tagállam részletes szabályozással

Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia.

⁵ 883/2004/EK rendelet 3. cikk

rendelkezik a járulékfizető, vagy a területén élő biztosítottak öregségi ellátásait illetően, ám - éppen a tagállami jogszabályok közötti rendkívül nagy eltérések miatt - az EU szabályozása is talán ezen ellátásfajta esetében a legbonyolultabb.

A „nyugdíj” fogalmát a Rendelet 1. cikkének w) pontja a az alábbiak szerint definiálja: „nemcsak a nyugdíjakat foglalja magában, de azokat az átalányösszegű ellátásokat is, amelyek azokat helyettesíthetik, valamint a járulékok visszatérítésének formájában történt kifizetéseket, illetve az értékállóságot biztosító növekményeket vagy kiegészítő támogatásokat.”

3.1. A nyugdíjjogosultság megnyílása és a nyugdíjak megállapítása. Ez a kérdés alapvetően a *nyugdíjkorhatárra*, valamint a nyugdíjjogosultsághoz szükséges *szolgálati időre* vonatkozik. Valamennyi ország eltérő feltételeket állít a nyugdíjkorhatárt és a megkövetelt szolgálati időt illetően.

Ez a gyakorlatban azzal a következménnyel jár, hogy azon tagállamokban, ahol az érintett személy munkavégzés vagy helyben lakás (ott tartózkodás) okán biztosított volt, eltérő időpontokban kérheti öregségi nyugdíjának megállapítását. Egyetlen igénybejelentéssel azonban valamennyi olyan tagállamban megnyílik a jogosultsága az adott ellátásra, ahol a jogosultsági feltételeket teljesítette az igénylő.

A nyugdíj megállapítása, összegének kiszámítása adja a gyakorlatban a biztosítási idők összeszámításának tényleges értelmét. Azonban fontos megjegyezni: annak ellenére, hogy valójában nemzetközi szabályok alkalmazásáról van szó, *valamennyi érintett tagállam kizárólag a nemzeti jogszabályok alapján köteles az általa folyósított nyugdíjakat megállapítani.* Ez azt jelenti, hogy a tagállamok csupán a saját rendszerük keretében történt járulékfizetés, illetve egyéb jogosultsági feltételek teljesítését honorálják ellátással. Főszabályként egyetlen tagállam sem köteles többet nyújtani annál, mint amennyi a jogosultat hozzájárulása arányában az adott országban megilleti. Az összes illetékes intézmény megállapítja az ellátásra való jogosultságot azoknak a tagállamoknak valamennyi jogszabálya szerint, amelyek hatálya alá az érintett személy az ellátás megállapításra vonatkozó kérelem benyújtásakor tartozott, kivéve, ha az érintett személy kifejezetten kéri az öregségi ellátásokhoz való egy vagy több tagállam jogszabályai szerinti jogosultság megállapításának elhalasztását.⁶

Ha egy adott pillanatban az érintett személy nem felel meg, illetve már nem felel meg az olyan tagállamok valamennyi jogszabálya által megállapított feltételeknek, amelyek hatálya alá tartozott, akkor a nyugdíjszámítást végző intézmények, - *amelyek azokat a jogszabályokat alkalmazzák, amelyek feltételeit teljesítették,* nem veszik figyelembe az azon jogszabályok szerint szerzett időszakokat, amelyek feltételeit nem vagy már nem teljesítik, ha emiatt az ellátás összege csökkenne.⁷

Automatikusan új számítást végeznek, ha és amennyiben az egyéb jogszabályok szerinti teljesítendő feltételeknek eleget tesznek, vagy ha a személy

⁶ 50.cikk (1)

⁷ 50.cikk (2)

az elhalasztott öregségi ellátás megállapítását kéri, kivéve, ha a más jogszabályok szerint szerzett időszakokat már figyelembe vették.

Ha egy tagállam jogszabályai egyes ellátások nyújtását attól teszik függővé, hogy a biztosítási időt kizárólag egy meghatározott tevékenységben munkavállalóként vagy önálló vállalkozóként kell megszerezni, illetve olyan szakma keretében, amely a munkavállaló vagy önálló vállalkozók különleges rendszerébe tartozik, az említett tagállam illetékes intézménye csak akkor veszi figyelembe egy másik tagállam jogszabályai szerint szerzett időszakokat, ha

- azokat hasonló rendszerben vagy — ennek hiányában —
- ugyanazon szakma vagy
- adott esetben munkavállalóként vagy önálló vállalkozóként ugyanazon tevékenység keretében szerezték.

Ha az így szerzett időszakokat figyelembe véve az érintett személy a különleges rendszerben nem felel meg az ellátásokra előírt feltételeknek, ezeket az időszakokat az általános biztosítási rendszer, vagy annak hiányában adott esetben a fizikai dolgozókra vagy szellemi munkavállalókra vonatkozó rendszer szerint kell figyelembe venni az ellátások nyújtásához, feltéve, hogy az érintett személy csatlakozott e rendszerek valamelyikéhez.⁸

A nyugdíjak *megállapításakor két módszert* alkalmaznak:

1. Valamennyi tagállam, amelyben az érintett - a rendeletek személyi hatálya alá tartozó - személy az adott ország jogszabályaiban előírt szükséges biztosítási időt megszerezte és jogosultsága megállapítható, kizárólag ezen idők alapján kiszámítja az öregségi nyugdíj összegét. Ez az úgynevezett *független ellátás* vagy *nemzeti nyugdíj*.⁹
2. Két lépésben *összesítik*¹⁰ a tagállamokban szerzett biztosítási időket, majd abból számítják ki az adott ország által folyósított ellátás összegét. Ez az úgynevezett *pro rata, vagy nemzetközi nyugdíj*.¹¹

Példa:

Egy adott személy az Európai Unió négy tagállamában dolgozott munkavállalóként, ennek következtében négy különböző ország szociális biztonsági rendszerében volt kötelezően biztosított. Biztosítottként teljesítette járulékfizetési kötelezettségét, és biztosítási (szolgálati) időt szerzett a következők szerint:

<i>Magyarországon:</i>	<i>18 évet</i>
<i>Németországban:</i>	<i>4 évet</i>
<i>Spanyolországban:</i>	<i>6 évet</i>

⁸ 51.cikk (1)

⁹ 52. cikk (1) a) pont

¹⁰ Az ellátás elméleti összege megegyezik azzal az összeggel, amelyet az érintett személy akkor igényelhetne, ha a más tagállamok jogszabályai szerint szerzett összes biztosítási és/vagy tartózkodási időt az ellátás megállapításának időpontjában alkalmazott jogszabályok szerint szerezte volna. Ha e jogszabályok alapján az összeg nem függ a szerzett időszakok tartamától, azt az összeget kell az elméleti összegnek tekinteni;

Az illetékes intézmény ezt követően megállapítja az arányos ellátás tényleges összegét úgy, hogy az elméleti összegre az általa alkalmazott jogszabályok szerint a biztosítási esemény bekövetkeztét megelőzően szerzett időszakok tartamának és az összes érintett tagállam jogszabályai szerint a biztosítási esemény bekövetkeztét megelőzően szerzett időszakok tartamának hányadosát alkalmazza.

¹¹ 52. cikk (1) b) pont)

Franciaországban: 12 évet

A nemzetközi nyugdíjszámítás szabályai szerint mind a négy ország nyugdíj-megállapítást végző illetékes intézménye köteles figyelembe venni a teljes életpálya során szerzett biztosítási időket - jelen esetben 40 évet.

A nyugdíjat saját országának jogszabályai szerint úgy kell megállapítani, mintha a biztosítási idők megszerzésére azok hatálya alá tartozva került volna sor. Így a szóban forgó négy országban egyaránt 40 évet vesznek figyelembe a nyugdíj megállapításának első lépésénél. Ezzel megkapjuk a nyugdíj úgynevezett elméleti összegét, amelyre a biztosított személy akkor lenne jogosult, ha valóban csak egy adott országban szerzett volna biztosítási időket. Az elméleti összeg kalkulálásakor a tagállamok kizárólag a saját nemzeti jogszabályait alkalmazva járhatnak el, és határozhatják meg például a nyugdíj alapját képező átlagkeresetet.

Második lépésben a tagállamok arányosítják a folyósítandó nyugdíjakat. Erre azért van szükség, hogy minden tagállam csak az őt terhelő nyugdíjrész fizetésének terhével viselje.

Az arányosítással az úgynevezett résznyugdíjak a következőképpen alakulnak:

Magyarország: 18/40

Németország: 4/40

Spanyolország: 6/40

Franciaország: 12/40

Az egyes országok által megállapított és folyósított résznyugdíjak együttesen adják a nyugdíj teljes összeget. A számítást tehát valamennyi, nyugdíj megállapítására kötelezett tagállam egyenként végzi el.

A nemzeti nyugdíj megállapítását abban az esetben is el kell végezni, ha valaki több tagállamban szerzett biztosítási időket, ezért azokat összeszámítják. Ha ugyanis az egyetlen országban szerzett biztosítási idők alapján számított nemzeti nyugdíj összege magasabb, mint az arányosítással az adott országra jutó résznyugdíj, akkor ezek közül a magasabb összegű nemzeti nyugdíjat folyósítják majd. Ez feltétlenül a jogosultakat kedvezményező szabály, amelynek az a célja, hogy a biztosítottak a lehető legmagasabb összegű ellátást kapják.

Példa az eltérő nyugdíjkorhatárok problematikájának és a biztosítási idők összeszámítására vonatkozó elv találkozására:

Egy biztosított hölgy három országban szerzett biztosítási időt.

Magyarországon: 1 évet

Spanyolországban: 4 évet

Norvégiában: 25 évet

A hölgy 2019-ben 64. életévének betöltésekor Magyarországon kérheti öregségi nyugdíjának megállapítását.¹² Az összeszámítás szabályainak alkalmazásával magyar résznyugdíja 1/30-ad lesz. Ez azt jelenti, hogy mindaddig, amíg be nem tölti a Spanyolországban irányadó 65. életévét, nyugellátása igen csekély összegre rúg. 65. életévének betöltésekor már kérheti a spanyol nyugdíjrész megállapítását is, amely 4/30-ad lesz.

¹² A példa az 1955-ben született hölgyre vonatkozik. A korhatár fokozatosan emelkedik. Az 1956. december 31-e után születettek vonatkozásában már Magyarországon is a 65. év az öregségi nyugdíjkorhatár!

Mivel éppen a legmagasabb nyugdíjkorhatárt előíró norvég szociális biztonsági rendszerben volt a leghosszabb ideig biztosított, teljes nyugdíjának legnagyobb részére 67. életévének betöltéséig várnia kell.

Ilyen esetekben gyakran *kiegészítő szociális ellátást* kell igényelniük az érintetteknek a szociális védelmi rendszerből. A nyugdíj igénylése természetesen nem kötelező. A gyakorlatban legtöbbször előforduló eset az, amikor a kedvezőtlen helyzetbe kerülő személy inkább a magasabb életkorig tartó munkavégzést választja az ellátás helyett. Ezt az alacsonyabb nyugdíjkorhatárt előíró rendszerek többnyire későbbi nyugdíjnöveléssel vagy nyugdíj-kiegészítéssel jutalmazták.

3.2. Az igénybejelentés és nyugdíjfolyósítás szabályai. *Az igénybejelentést a különböző nyugdíjkorhatárok betöltésekor - eltérő időpontokban - meg kell ismételni.* Ez tehát azt jelenti, hogy *sem a többi tagállam intézményei, sem a magyar illetékes intézmény nem köteles hivatalból figyelemmel kísérni a további jogosultságok megnyílását.*

A több tagállamban szerzett biztosítási időt figyelembe vevő nyugdíj-megállapításhoz főszabályként az *állandó lakóhely szerinti tagállam illetékes szervénél kell benyújtani az igénybejelentést.*¹³ Ha az érintett személy *ebben az országban nem szerzett biztosítási időt*, akkor az állandó lakóhely szerinti *intézmény megküldi az igénybejelentést a legutolsó biztosítás helye szerinti tagállam illetékes szervének.* Egyetlen igénybejelentéssel valamennyi olyan tagállamban megnyílik a jogosultsága az adott ellátásra, ahol a jogosultsági feltételeket teljesítette az igénylő.

Amennyiben az igénylő olyan tagállam területén él, amelynek jogszabályi hatálya alá nem tartozott - biztosítási időt nem szerzett -, akkor az *utolsó biztosítás helye szerinti országban kell bejelentenie az igényét.* Ugyanez a helyzet akkor, ha valaki a jogosultság megnyílásakor olyan országban él, amely nem tagállam.

Az igénybejelentéssel automatikusan megnyílik mindazon tagállamok jogszabályai szerint járó juttatásokra való jogosultság, amelyeknek feltételeit - az igénybejelentés tartalmából következtethetően - az igénylő teljesíti. Természetesen más a helyzet, ha az igénylő kifejezetten kéri öregségi nyugdíjának elhalasztását, amelyre egyébként egy vagy több tagállam jogszabálya szerint jogosult volna.

A P1-es (régii E 200-as nyomtatványok) formanyomtatvány segítségével történik különböző szolgálati és biztosítási idők összeszámítása, illetve a résznyugdíjak kiszámolása.

Az igénybejelentés megtételét és a kötelezett tagállamok nyugdíjszámítását követően kerül sor a nyugdíjak folyósítására. A folyósítás kötelezettsége mindazon tagállamokat terheli, amelyek a résznyugdíjak megállapítására kötelesek.

Az előbbi példát követve tehát a biztosított személy négy tagállam nyugdíjfolyósító intézményétől kap ellátást.

¹³ Magyarországi lakóhely esetén az igényt az erre rendszeresített igénybejelentő lapon, vagyis öregségi nyugdíj esetén a K51, baleseti járadék esetén a K54, özvegyi nyugdíj esetén a K52, árvaellátás esetén a K50, szülői nyugdíj esetén a K53 számú nyomtatványon, és az ahhoz esetlegesen kapcsolódó pótlapon lehet előterjeszteni.

A folyósítás szabályairól a tagállamok ugyancsak saját hatáskörükben döntenek, így az történhet postai kézbesítéssel, banki átutalással, esetleg egyéb módon. A gyakorlatban előfordul, hogy ezen intézmények - a folyósítás megkönnyítése érdekében - megállapodást kötnek egymással. Azonban minden esetben szem előtt kell tartani a nyugdíjjogosultak érdekeit, és a folyósítást a leggyorsabb és a legkevesebb költséggel járó módon kell elvégezni. A folyósítás költségeit levonják az ellátásból, azt a jogosultak viselik.

Nem köteles ellátást folyósítani az a tagállam, ahol a megszerzett biztosítási idő nem haladja meg az egy évet, feltéve, hogy kizárólag ezen időszak alapján nem állapítható meg jogosultság. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az erre az időszakra eső jogosultság elveszne. Az ilyen rövid időtartamú biztosítási időre járó nyugellátás folyósítására az a tagállam lesz kötelezett, amelynek területén az érintett személy utoljára biztosított volt, függetlenül attól, hogy a járulékfizetési kötelezettségét erre az időszakra nem ennek a tagállamnak a szociális biztonsági rendszerében teljesítette. E szabály lényege abban áll, hogy az ilyen rövid időtartamú biztosítás valójában csak nagyon alacsony összegű nyugellátást eredményezne, amelyet esetleg a folyósítási és adminisztratív költségek felemésztenének. A koordinációs rendeletek szabályozása ezzel is a megszerzett jogok védelmét szolgálja.

Ha a *több tagállamból járó nyugdíjak összege együttesen nem éri el a lakóhely szerinti tagállamban irányadó nyugdíjminimumot*, akkor ez a tagállam köteles *kiegészíteni* a teljes nyugdíj összegét a nyugdíjminimumra. Azonban csak abban az esetben, ha saját jogszabályai szerint az érintett személy jogosult lenne a nyugdíjminimumra. Amennyiben a jogosult állandó lakóhelyéül más tagállamot választ, akkor - szükség esetén - ez utóbbi ország lesz köteles kiegészíteni a nyugdíjat.

4. Záró gondolatok

A nyugdíjjogosultság megállapítása és a nyugdíj összegének kiszámítása az egyes tagállamokban eltöltött biztosítási és tartózkodási időszakok alapján történik, figyelembe véve mindazon tagállamok jogszabályait, amelyek hatálya alá a munkavállaló vagy az önálló vállalkozó tartozott.

A biztosítási időket összeszámítják a jogosultságok eléréséhez, azaz a minimális biztosítási idő eléréséhez. A nyugdíj összegét azonban minden ország az adott országban szerzett tényleges biztosítási idő és járulékfizetés alapján állapítja meg.

Az öregségi nyugdíj iránti igényét bárki bármely tagállamban benyújthatja, függetlenül attól, hogy élete során hány és mely tagállamban dolgozott. Célszerű azonban azon tagállam illetékes hatóságait megkeresni, amelyben a kérelmező a nyugdíjkorhatárt elérte, ahol legutoljára állt alkalmazásban, illetve ahol a leghosszabb ideig dolgozott.

A tagállami szociális biztonsági rendszerek szabályozása eltérő. Az egységes szociális biztonsági rendszerek kialakítására irányuló szándék hiányában valamennyi ország eltérő feltételeket állít a nyugdíjkorhatárt és a megkövetelt szolgálati időt illetően.
